

Düşünürler Serisi

3

Slavoj Žižek

Tony Myers

Çeviren: Abdurrahman Aydın

phoenix 

İçindekiler

Neden Žizek	11
Kilit Fikirler	29
1 Žižek Kimlerden Etkilenmiştir ve Bunlar Žižek'in Düşüncesini Nasıl Etkilemişlerdir?	31
2 Bir Özne Nedir ve Neden Bu Kadar Önemlidir?	53
3 Postmoderniteyi Bu Kadar Korkunç Kılan Nedir?	75
4 Gerçekliği İdeolojiden Nasıl Ayırabiliriz?	97
5 Kadınlar ile Erkekler Arasındaki İlişki Nedir?	119
6 Irkçılık Neden Daima Bir Fantezidir?	139
Žižek'ten Sonra	163
Ek Okumalar	185
Adı Geçen Yapıtlar	201
Dizin	205

Neden Žižek?

Žižek bir felsefecidir. Fakat sıradan bir felsefeci değildir; çünkü öylesine pervasız bir üslupla yazar ki felsefeyi eğlenceli bir uğraşa dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya bırakır. Eleştirel düşüncenin alışlageldik ağır, manastırvari atmosferine yönelik neşeli bir aldırışsızlık içindeki Žižek'in yaklaşımı, çok heyecanlıdır ve şiddetli tartışmalara yol açabilen bir yapıya sahiptir. Žižek, topukları üzerinde fır dönerek, bir an çağdaş yaşamın siyasal kayıtsızlığını haşlarken, bir sonraki anda bir tavuk tarafından yeneceğini düşünen bir adam hakkında şakalar yapar; ardından Keanu Reeves'in *Speed* filmindeki etik heroizmini açıklar, Viagra'nın felsefi temellerini sergiler ve Hıristiyanlığın Marksizm için taşıdığı paradoksal değeri ifşa ederek bitirir. Böyle yaparak Žižek, psikanaliz ve felsefeyi enselerinden kavrar ve gündelik hayatla karşılaşmaya zorlar. Bütün bunlar, İngiliz eleştirmen Terry Eagleton'ı (1943 -) Žižek'i "psikanalizin ve kültürel teorinin, son birkaç on yıl içinde Avrupa'da ortaya çıkmış en parlak ve aşılması güç savunucusu" (Eagleton, 1997: 4) olarak betimlemek zorunda bırakmıştır.

Žižek'in aşılması güç parlaklığının temeli onun hayretidir; çünkü Žižek hayret doludur. Gerçekte sürekli hayret etmektedir: Her şeyin *neden öyle* olduğunu merak etmektedir.

Kuşkusuz Žižek'in hayreti bir hiledir. Fakat bu, zorunlu bir hiledir. Çünkü bu, Žižek'e göre, bizzat eleştirel düşüncenin zeminini oluşturan sorgulayıcı bir ihtiyat biçimidir: Žižek, "felsefenin, olanı olduğu gibi ("O öyledir!", "Yasa yasadır!" vb.) basitçe kabul etmediğimiz, fiilen karşılaştığımız şeyin aynı zamanda nasıl mümkün olduğu sorusunu da sormaya başladığımız anda başladığını" (TWTN: 2) öne sürmektedir. Anne-babasına gökyüzünün neden mavi olduğunu soran bir çocuğun bütün cingözlüğüyle, Žižek, kim olduğumuz, ne yaptığımız ve yaptığımız şeyi neden yaptığımızla ilgili olarak bilgelik gözüyle bakılan her şeyi sorgular. Bu kitap, Žižek'in sorduğu kimi sorulara ve bu sorulara verdiği yanıtlara bir giriş sağlamak yönünde bir girişimdir.

Žižek Ürperdiğinde (Biz Buna Mecbur Değiliz): Popüler Kültür ve Felsefe mi?

Žižek'in çalışmalarının cazibesinin bir kısmı, onun yaygın kültüre ve gündelik deneyimlere ilişkin çözümlemelerinden gelir ki o da bunu kabul etmektedir: "Argümantasyonun teorik çizgisi, sinemadan ve popüler kültürden bir dizi örnekle, yakışık alır olanın sınırlarına genellikle tehlikeli bir biçimde yaklaşan espriler ve siyasi anekdotlarla sürdürülmektedir" (TZR: viii). Yüksek zihinlerin ürünü olan şiirlerle ve ölümlerle ilgili olarak sıkıntılı ve darlık verici bir tonda dile gelen kimi felsefelerin aksine, bu tarz bir yaklaşım, oldukça çekicidir. Bununla birlikte şaşkıncı ve ilgi çekici olan bir başka şey, onun "yakışık alır olanın sınırlarını" aşma ve çalışmalarına gündelik hayatı dâhil etme biçimidir. Çünkü Žižek'in de ileri sürdüğü gibi, tuvaletler ve Tarantino hakkındaki tartışmalarının yarattığı izlenim –hafifçe nahoş bir zevk izlenimi– gerçekte, "insani hassasiyetler addedilen patolojiler karşısında adeta bir *makine*-

yi andıran mutlak bir kayıtsızlıkla kendi yolunda ilerlemeye devam eden bir düşünce çizgisinin mevzilendirilişini” (TZR: viii) maskelemektedir.

Örneğin, Žižek, *Alien* filmindeki mağara hakkında, “bu mağaranın uyandırdığı vajina ve rahimle ilgili çağrışımlar, neredeyse, fazlasıyla mütecaviz davetsiz misafirler olarak akla hücum etmektedirler” (SOI: 79) biçiminde bir yorum yaptığı zaman, buradaki ‘neredeyse’ sözcüğü, onun çalışmalarının gövdesi boyunca aşikâr olan bir bölünmeye, soğuk ve tutkusuz teorisyen ile kendileri için yazdığı okurlar arasındaki bölünmeye işaret eder. Eğer ‘rahim ve vajinayla ilgili çağrışımlar’, ‘mütecaviz misafirler’ konumundaysa, tam olarak kimi ‘taciz’ etmektedirler? Yanıt, kuşkusuz *biziz* – yani Žižek’in okurları. Žižek bu –son derece şehvetli ve müstehcenliğin sınırlarında dolaşan– değinisiyle, bizi kendinden ve teorisinden soğutma riskini göze almaktadır. Fakat aynı zamanda, dinleyicilerinin ne kadar dehşete düştüklerinin bir önemi olmaksızın, her kültürel döküntü parçasını teorisinin değirmeninde öğütülecek bir tahıl tanesi olarak gören Žižek’teki soğuk teorisyenle karşılaştırıldığında, bu, aslında o kadar da şehvetli sayılmaz.

Bu nedenle ‘neredeyse’, Žižek’in çalışmalarındaki bir bölünmeye işaret eder – adeta bir ürperme noktasıdır: Okurlarının duyarlılıklarını tanıyan ve dikkate alan Žižek, kendisi için tek önemli şeyin teorik nokta olduğu, incelikleri lanetleyen Žižek karşısında ürpermekte, titremektedir. Žižek’in üslubunun sırrı ve hilesi, bizim için ve bizim yerimize ürperip titremesi ve bu yolla, siyasal doğruculuk içermeyen gözlemlerinin normalde neden olacakları suçluluk duygusundan sıyrılmamıza imkân tanıyarak, yaptığı bu gözlemlerin ve saptamaların keyfini sürmemize izin vermesidir. Sanki bize şöyle demekte-

Adı Geçen Yapıtlar

Bu kitapta adı geçip de Slavoj Žižek'e ait olan kitaplar İleri Okumalar bölümünde listelenmiştir.

Burnham, Clint (1995) *The Jamesonian Unconscious: The Aesthetics of Marxist Theory* [Jamesoncu Bilinçdışı: Marksist Teorinin Estetiği], Durham & Londra: Duke University Press.

Derrida, Jacques (1973) *Speech and Phenomena and Other Essays on Husserl's Theory of Signs* (trans. David B. Allison) [Söz ve Fenomenler ve Husserl'in Göstergeler Teorisi Üzerine Diğer Yazılar], Evanston: North-western University Press.

Descartes, René (1968) *Discourse on Method and the Meditations* (trans. F.E. Sutcliffe) [Yöntem Üzerine Konuşma], Londra: Penguin Books.

Dews, Peter (1995) *The Limits of Disenchantment: Essays on Contemporary European Philosophy* [Büyübozumunun Sınırları: Çağdaş Avrupa Felsefesi Üzerine Yazılar], Londra & New York: Verso.

- Eagleton, Terry (1997) "Enjoy!" ['Eğlen!'] London Review of Books, 27 Kasım.
- Gigante, Denise (1998) "Toward a Notion of Critical Self-Creation: Slavoj Žižek and the 'Vortex of Madness'" [Eleştirel Bir Öz-Yaratım Kavramına Doğru: Slavoj Žižek ve 'Delilik Burgacı'], *New Literary History*, 29:1, 153-168.
- Hanlon, Christopher (2001) 'Psychoanalysis and the Post-political: An Interview with Slavoj Žižek' [Psikanaliz ve Post-siyasal: Slavoj Žižek'le Mülakat], *New Literary History*, 32:1, 1-21.
- Homer, Sean (1995) 'Psychoanalysis, Representation, Politics: On the (Im)possibility of a Psychoanalytic Theory of Ideology?' [Psikanaliz, Temsil, Siyaset: Psikanalitik Bir İdeoloji Teorisinin İmkân(sızlığı) Üzerine], Sheffield Üniversitesi Psikoterapik Araştırmalar Merkezi, http://www.shef.ac.uk/uni/academic/NQ/psyc/staff/si_homer/prp.html (erişim tarihi Kasım 2002).
- Jameson, Fredric (1988a) *The Ideologies of Theory-Essays 1971-1986: Volume 1- Situations of Theory* [Teorinin İdeolojileri – 1971-1986 Yazıları: Cilt 1 – Teorinin Halleri], Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Jameson, Fredric (1988b) *The Ideologies of Theory-Essays 1971-1986: Volume 2-Syntax of History* [Teorinin İdeolojileri – 1971-1986 Yazıları: Cilt 2 – Teorinin Sözdizimi] , Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lacan, Jacques (1977) *Écrits: A Selection* (trans. Alan Sheridan), Londra: Routledge.

- Lovink, Geert (1995) 'Japan through a Slovenian Looking Glass: Reflections of Media and Politics and Cinema' [Slovenya Aynasından Japonya: Medya ve Siyaset ve Sinema üzerine düşüncüler] *InterCommunication* 14, http://www.ntticc.or.jp/pub/ic_mag/ic014/zizek/zizek_e.html (erişim tarihi Kasım 2002).
- Marx, Karl (1976) *Capital: Volume 1* (trans. Ben Fowkes) [Kapital: Cilt 1], Londra: Penguin/New Left Review.
- Orwell, George (1949) *Nineteen Eighty-Four* [Bin Dokuz Yüz Seksen Dört], Londra: Penguin.
- Palahniuk, Chuck (2001) *Choke* [Tıkanma], Londra: Jonathan Cape.
- Pascal, Blaise (1966) *Pensées* (trans. A.J. Krailsheimer), Londra:4 Penguin.
- Rorty, Richard (1989) *Contingency, Irony, and Solidarity* [Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma], Cambridge: Cambridge University Press.

Dizin

- 101 Numaralı Oda, 151
alışkanlık, 87
Alien, 13, 129
Alman İdealizmi, 71, 171, 188, 190
Althusser, Louis, 106, 107, 108, 197
anamorfoz, 147, 148, 149
antagonizma, 51, 113, 114, 115, 136
Antigone, 112
Arka Pencere, 149
arzu, 19, 59, 83, 142, 143, 144, 147
Aslan Asker Schweik, 176
Austin, J. L., 122
Aziz Augustinus, 54
Barthes, Roland, 56, 183
Baskı, 2
Baudelaire, 15
Beck, Ulrich, 77
Beloved, 93, 191
Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, 151, 203
Biri Totalitarizm mi Dedi, 76, 193
Birkaç İyi Adam, 174
Blade Runner, 73
Bölünmez Kalıntı, 188, 195
Burnham, Clint, 183, 184, 201
Butler, Judith, 136, 166, 183, 195
büyük Öteki, 43, 72, 78, 79, 81, 89, 95, 134, 139, 144, 145
Chandler, Raymond, 128
Che vuoi?, 134, 139, 140, 141, 143, 144, 146, 150, 162
Choke, 45, 203
Cinsiyet ve Karakter, 125, 135, 138
cinsleşim formülü, 119, 121, 135, 138
cogito, 53, 54, 55, 58, 60, 61, 62, 73, 126, 132, 190, 198
Cogito ve Bilinçdışı, 190, 198
Copernicus, Nicholas, 57
Çarmıha Gerilme, 93
çokuluslu kapitalizm, 198
Darwin, Charles, 58
Deep Space Nine, 183
demezcilik, 14
Derrida, Jacques, 20, 22, 56, 59, 164, 169, 170, 201
Descartes, René, 54, 55, 60, 61, 67, 73, 126, 190, 201
Devletin İdeolojik Aygıtları, 106, 108, 109, 112, 117, 197
Dews, Peter, 177, 201
Die Weltalter, 65
diyalektik, 32, 33, 35, 52, 63, 166, 185
Dolar, Mladen, 21, 197, 199
Dünyanın Çağları, 195
Eagleton, Terry, 11, 202

- Ebert, Teresa, 178, 179
Elçiler, 147, 148
Engels, Friedrich, 98
erkeğin bir semptomu olarak kadın, 128
Erkekler Mars'tan, Kadımlar Venüs, 131
eşcinsellik, 136
fallik işlev, 131, 132, 134
fallus, 125, 132, 134, 187
fantezi, 140, 142, 143, 144, 153, 154, 162, 189
Farewell, My Lovely, 128
felsefe, 11, 14, 15, 20, 21, 22, 25, 32, 39, 65, 199
feminizm, 35, 136, 179, 181
femme fatale, 128, 191
fetişistik ret, 14
fetişizm, 136
Fichte, Johann Gottlieb, 71
film noir, 128
Foucault, Michel, 164, 173, 174, 175
Freud, Sigmund, 39, 47, 58, 65, 88, 121, 143, 172, 184
geç kapitalizm, 76
Gerçeğin Düzeni, 39, 40, 45, 47, 110, 114, 165
Gerçek, 16, 40, 45, 46, 47, 49, 51, 69, 71, 79, 86, 88, 90, 92, 112, 113, 114, 115, 126, 135, 136, 166, 186, 192, 193, 197
Gıdıklanan Özne, 53, 81, 189, 192
Gibson, Mel, 14
Giddens, Anthony, 77
Gigante, Denise, 178, 202
gösteren zinciri, 44, 50
hadım olma, 47, 132, 133, 144, 145
Hamlet, 112
Harvey, PJ, 183
Hašek, Jaroslav, 176
hayaletimsi ilave, 111, 113, 114, 117
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, 9, 16, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 49, 52, 60, 61, 62, 63, 67, 71, 87, 93, 108, 122, 163, 166, 167, 168, 169, 171, 173, 175, 177, 187, 188, 195
Highsmith, Patricia, 89, 153, 159
histeri, 134, 141
Hitchcock, Alfred, 35, 149, 186, 196, 197
Homer, Sean, 178, 179, 202
ırkçılık, 139, 140, 146, 148, 154, 159, 162, 178
idealizm, 65
ideoloji, 36, 37, 38, 58, 84, 98
iki ölüm, 112
İngesal, 16, 39, 40, 41, 43, 49, 51, 70, 71, 91, 122, 126, 166
İsa'nın Çilesi, 141
Jakobson, Roman, 17
Jameson, Fredric, 63, 76, 88, 172, 183, 184, 197, 202
jouissance, 129, 132, 133, 145, 162, 186
Kafka, Franz, 135
Kant, Immanuel, 9, 60, 71, 171, 187
kapitalizm, 35, 36, 38, 63, 190, 192, 193
kapitalizmin üç temel aşaması, 197
kaybolan dolayımılayıcı, 62, 63, 65, 186, 198
Keyser Söze, 93, 191
Kırılğan Mutlak, 190, 191, 194
Kırmızı Kod, 174, 176

- La femme*, 134
Lacan, 9, 16, 20, 21, 22, 25, 31, 38,
39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 52, 56,
68, 71, 78, 80, 83, 84, 89, 91, 99,
119, 120, 121, 125, 126, 127, 128,
131, 132, 138, 157, 164, 165, 170,
172, 173, 177, 184, 186, 187, 188,
191, 194, 195, 196, 197, 199, 200,
202
Laclau, Ernesto, 18, 166, 171, 195
Locke, John, 108, 109
Lyotard, Jean-Francois, 76
Madonna, 183
Marcuse, Herbert, 172
Marksizm, 11, 35, 63, 172, 180, 181
Marx, Karl, 16, 31, 32, 35, 36, 52,
63, 65, 98, 100, 102, 108, 117,
122, 157, 163, 171, 172, 173, 176,
188, 192, 203
materyalizm, 65, 171, 188
McCabe, Colin, 182
Mecdelli Meryem, 90
meta fetişizmi, 101, 109, 111
metafor, 17
metonimi, 17
Miller, Jacques-Alain, 22, 23
milliyetçilik, 20, 37
Minghella, Anthony, 89
Mladen, 21
Monty Python, 84
Morrison, Toni, 93, 191
Munch, Edward, 135
New Age, 53, 94, 115
Nietzsche, Friedrich, 65
oksimoron, 34, 49, 168
Olağan Şüpheliler, 93, 191
Orwell, George, 151, 152, 203
Ötekilik, 43
Özgürlüğün Uçurumu, 190, 195
Palahniuk, Chuck, 45, 46, 203
paranoya, 88, 95
Pascal, Blaise, 104, 105, 106, 203
Pascal'ın bahsi, 104
performatifler, 122
point de capiton, 99, 122
popüler kültür, 12, 14, 15, 25, 183
postmodernite, 75, 76, 77, 87, 88,
95
post-yapısalcılık, 56, 59, 194
psikanaliz, 11, 22, 23, 24, 31, 39,
170, 172, 173, 197
Rank, Shabba, 183
Reeves, Keanu, 11
Reich, Wilhelm, 172
risk toplumu, 77, 83, 95
Rorty, Richard, 151, 152, 203
sapkınlık, 136
Saussure, Ferdinand de, 42, 43,
170
Schelling, Friedrich Wilhelm
Joseph, 9, 65, 66, 69, 71, 111,
171, 188, 190, 195
Shakespeare, William, 112
Sheckley, Robert, 142
Simgesel Düzen, 39, 40, 42, 43, 44,
45, 46, 47, 49, 50, 62, 69, 72, 73,
92, 95, 106, 110, 116, 125, 134,
137, 139, 151
Simgesel etkililik, 81, 82, 90, 91, 92
sinestezi, 15
sinthome, 128, 129
Sloterdijk, Peter, 99, 100, 103, 117
Sloven Komünistleri Birliğinin
Merkez Komitesi, 21
Sloven şiiri, 20
Sofokles, 112
Sokrates, 32
Speed, 11

süperego, 84
Tanrı, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 78, 93,
104, 105, 140, 181, 192
The Celestine Prophecy, 92
The Meaning of Life, 84
The X-Files, 16
Titanik, 33, 34
Totem ve Tabu, 133, 134
Uçan Hollandalı, 128
ulusalcılık, 178
Wagner, Richard, 128, 135
Weininger, Otto, 35, 120, 121, 122,
124, 125, 126, 127, 128, 130, 135,
138
Woo, John, 183
yapısalcılık, 194
Yetenekli Bay Ripley, 89
yin ve yang, 115
Zenon, 32
Žižek, 1, 2, 3, 9, 11, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 31, 33, 34, 36, 38,
39, 40, 41, 43, 47, 49, 51, 52, 53,
55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 65, 66,
67, 68, 69, 71, 72, 73, 76, 77, 78,
79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97,
98, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 107, 108, 109, 110, 111,
112, 113, 114, 115, 116, 117, 120,
121, 122, 124, 125, 126, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 133, 134, 135,
136, 137, 138, 139, 140, 141, 142,
143, 144, 145, 147, 149, 150, 151,
152, 153, 154, 155, 156, 157, 158,
159, 160, 161, 162, 163, 164, 165,
166, 167, 168, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 176, 177, 178, 179,
181, 182, 183, 184, 185, 186, 187,
188, 189, 190, 191, 192, 193, 194,
195, 196, 197, 198, 199, 200, 201,
202